

zaškrcované, rozlamující se na (2–)4–5(–6) dílů; jednotlivé díly podkovovitě zakřivené, (3,0–)4,0–4,5(–5,2) mm dl., 1,0–1,6 mm šir., tmavě šedohnědé až rezavě hnědé, krátce červeno-hnědě chlupaté. Semena rohlíčkovitá, některá na bocích s hrbolky, (2,6–)3,5–4,0 mm dl., (0,8–)1,0–1,5 mm šir., (0,8–)1,0–1,3 mm tlustá, pískově hnědá, žlutozelená až hnědá, stejnobarvá, vz. s tmavými skvrnami, mírně lesklá, hladká. IV–VII(–VIII). Hkf, Chf.

Poznámka: Rostliny obsahují některé cyklotoly, např. pinitol.

$2n = 14, 28$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivá ve velikosti květů a v barvě listů. V ČR pouze var. *comosa* s korunou 8–10(–12) mm dl. a s lístky zelenými, žlutozelenými, hnědozelenými nebo nasivělymi. Na Slovensku roste i var. *orientalis* HRAB.-UHR. vyznačující se 10–14 mm dl. korunami a sivými lístky.

Ekologie a cenologie: Suché travnaté stráně, lemy křovin; na různých podkladech, na

slunných a sušších místech. Převážně ve společenstvech svazu *Bromion erecti*, řidčeji *Festucion valesiaceae*.

Rozšíření v ČR: Častěji jen v Bílých Karpatech; na ostatním území pouze v termofytiku na nečetných, izolovaných lokalitách, z nichž některé – v Čechách patrně všechny – jsou druhotné. Planární až suprakolinní stupeň (max.: Bílé Karpaty, kopec Kaňour u Nedašova, ca 720 m). – Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 123 (Morava); AČSSR 1966: map. 22.2.

T: 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras (Praha-Zlíchov), 15. Vých. Pol. (Opočno), 18. Jihomor. úv. (Popovice; Uherské Hradiště), 19. B. Karp. step. (Uherský Brod; Velká nad Veličkou), 21. Haná (Olomouc). – M: 78. B. Karp. les. (Bohuslavice; Nedašov; Valašské Klobouky).

Celkové rozšíření: Evropa, na západě po Anglii (v Irsku a Skotsku chybí), na severu po j. část severoněmecké nížiny; v Pobaltí pouze jednotlivé, druhotné lokality. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 247; SCHÖNFELDER Ber. Bayer. Bot. Ges. 42: map. 28, 1970; FEARN Journ. Ecol. 61: 917, 1973.

42. *Scorpiurus* L. – štírovka *)

Scorpiurus LINNAEUS Sp. Pl. 744, 1753. – Syn.: *Scorpioides* ADANSON Fam. Pl. 2: 328, 1763. – *Scorpius* LOISEL. Fl. Gall., ed. 1, 468, 1807.

Lit.: COUTINHO L. et RIBCIRO M. I. A (1945): Algumas observações cariológicas no género *Scorpiurus* L. Rev. Agron. Lisboa 33: 354–362. – PALAU FERRER P. (1955): Los *Scorpiurus* españoles y tres series de nuevas estirpes para la flora de Baleares. An. Inst. Bot. Cavanilles 14: 253–258. – HEYN C. C. et RAVIV V. (1966): Experimental taxonomic studies in the genus *Scorpiurus* (Papilionaceae). Bull. Torrey Bot. Club 93, 4: 259–267. – HEYN C. C. (1970): *Scorpiurus* L. In: Davis P. H., Flora of Turkey 3: 547–548. Edinburgh. – DOMÍNGUEZ E. et GALIANO E. (1974): Revisión del género *Scorpiurus* L. I, II. Lagasalia 4: 61–84, 259–280.

Jednoleté byliny. Listy celistvé; palisty srostlé s řapíkem. Květy v chudokvětých, dl. stopkatých okolících v úžlabí podpůrného listu. Kalich zvonkovitý, souměrný; koruna světle žlutá; tyčinek 9 srostlých nitkami a 1 horní volná; semeník přisedlý, s mnoha vajíčky, čnělka zahnutá, blizna kulovitá. Plody hlemýžďovitě stočené nepukavé lusky. Semena s nezřetelnou radikulou; hilum malé, podlouhlé, umístěné na vyklenuté straně. – 2–4 druhy v j. Evropě, z. Asii a sv. Africe. – Entomogam.

1. *Scorpiurus muricatus* L. – štírovka měkkoostenná Tab. 107/1

Scorpiurus muricatus LINNAEUS Sp. Pl. 745, 1753.

Jednoleté, 5–80 cm vys. byliny. Lodyhy přímé až vystoupavé. Listy obkopynaté až vejčité, na vrcholu zaokrouhlené, na bázi znenáhla zúžené, 2–8(–10) cm dl., 0,8–1,5(–2,0) cm šir., celokrajné, na spodní straně na žilkách přitiskle chlupaté; palisty úzce trojúhelníkovité, špičaté, 5–8 mm dl. Okolíky 1–4květé, na 5–12 cm dl. stopkách; květy přímo odstálé. Kalich zvonkovitý, 3–4 mm dl., kališní cípy úzce trojúhelníkovité, horní z větší části srostlé, kratší, dolní ± stejně dlouhé jako kališní trubka; koruna 7–10 mm dl., světle žlutá, člunek se špičatým zobánkem, o málo

delší než křídla. Lusky zaškrcované, hlemýžďovitě stočené, s 2–2,5 závití, 9–10 mm v průměru, hnědé, dl. ostnitě, ostny na špičce zahnuté. Semena rohlíčkovitá, 3–4 mm dl., 1,5–2,0 mm šir., 1,2–1,4 mm tlustá, tmavě žlutá až hnědá, slabě lesklá. IV–VI. Tf.

$2n = 28$ (extra fines)

V ČR jen ve var. *subvillosus* (L.) LAM. [syn.: *Scorpiurus subvillosus* L.; *S. muricatus* L. subsp. *subvillosus* (L.) THELL.]; velmi vzácně zavlékána (Praha, smíchovské nádraží; Hranice na Moravě). Původní v j. Evropě, jz. Asii (na východ po Zakavkazsko a Írán) a v s. Africe, kde roste na suchých kamenitých stráních, mezích, úhorech, okrajích polí a cest. – Mapy: DOMÍNGUEZ et GALIANO 1974: 269, 274.

*) Zpracovala A. Chrtková

Tab. 107: 1 *Scorpiurus muricatus*. – 2 *Ornithopus perpusillus*. – 3 *Hedysarum hedysaroides*. – 4 *Ornithopus sativus*, 4a – plodenství.

504 *Ornithopus*

